

vezetésével) geofizikai felmérést, az ELTE BTK munkatársai (Vácsi Gábor vezetésével) fémkereső műszeres kutatást végeztek. A próbafeltárára 2013. szeptember 30. és október 29. között került sor.

A tervezett felhajtó Ny-i oldalán két kutatóárkot húztunk. Az 1. északabbi kis méretű, egyenes árok régészeti szempontból kevés, bizonytalan keltezésű jelenséget tartalmazott. A 2. délebbi, nagy méretű ívelt árok régészeti szempontból igen gazdag: 2 vaskori (valószínűleg szkíta), valamint 1 kora Árpád-kori (kb. 11–12. századi) házat, egy nagyobb temető 18 szarmata (kb. 2–3. századi) sírját, bizonytalan keltezésű árokszakaszokat és gödröket tartalmazott. A szarmata sírok kettő kivételétől eltekintve rablottak voltak. Tudományos szempontból jelentős egy nagy méretű, fa sírkamrás, rönkkoporsós, berakásos ezüst lábbeli vereteket tartalmazó, rangos szarmata férfi sírja (OBJ 41/SE 46). A későbbi régészeti és/vagy kivitelezési munkák szempontjából fontos megemlíteni, hogy a humuszrétegben, a mai felszíntől számítva 40 cm mélységben már szarmata sír (OBJ 33/SE 33) jelentkezett.

A terepbejárások által kijelölt lelőhely kiterjedésének határa a geofizikai felmérés, a fém-detektoros vizsgálat és a próbaárkok eredményei alapján megváltozott. A terepbejárás adatokat a próbafeltárási eredményei igazolták: a rendkívül intenzív lelőhelyen vaskori, valamint kora Árpád-kori telepjelenségek mellett, a legnagyobb számban szarmata kori sírokat tártuk fel.

Munkatársak: György László régész, Kazsóki Ágnes rajzoló, Erdei Krisztina, Ritly Jenő, Wolf Ernő régésztechnikusok, Hajdu Barbara régészhallgató.

SCHILLING LÁSZLÓ

Zagyva-part (M4 7. lh.) (KÖH 65424): A lelőhely Szolnoktól ÉNy-i irányban, a Zagyva folyó jobb partján, a Jászberény felé vezető 32-es úttól ÉK-i irányban fekszik. A tervezett autópálya nyomvonal ezen a részen nagyjából DNy–ÉK irányban fut, amely a lelőhely É-i és Ny-i részét érinti. A terepbejárást korábban az MNM NÖK I. sz. régió Topográfiai Osztálya végezte. Ennek során középső neolitikus, bronzkori és szarmata kori leleteket találtak. A területen 2013 őszén az MNM NÖK Topográfiai Osztályának munkatársai (Stibrányi Máté vezetésével) geofizikai felmérést, az ELTE BTK munkatársai (Vácsi Gábor vezetésével) fémkereső műszeres kutatást végeztek. A próbafeltárára 2013. szeptember 25. és október 1. között került sor.

A nyomvonal É-i és D-i szélén 2, összesen 5 szakaszból álló, ÉK–DNy-i irányú kutatóárkot húztunk. A sárga színű, igen kemény, agyagos altalaj a mai felszíntől számított kb. 60–100 cm mélységben jelentkezett. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll, de a feltárt objektumok alapján ezek régészeti réteget nem érintettek. A D-i oldalon futó 1. árokban 4 db, ÉNy–DK-i irányú, 4 kerek foltból álló, ismeretlen korú cölöpsort figyeltünk meg. Az É-i oldalon futó árokban 5 jelenség foltja mutatkozott. Előkerült 1 lelet nélküli kemence, 3 kis méretű, szintén lelet nélküli gödör. Az objektumok közeléből, a meddőből 3 őskori kerámiatöredéket gyűjtöttünk. Az É-i oldali árokban feltárt méhkas alakú gödörből egy kis méretű, korongolt, előzetesen a szarmata korra keltezhető kerámia töredék került elő.

A terepbejárások által kijelölt lelőhely kiterjedésének határa a geofizikai felmérés, a fém-detektoros vizsgálat és a próbaárkok eredményei alapján megváltozott. A terepbejárás adatokat a próbafeltárási eredményei részben igazolták: az objektumok kormeghatározására csak közvetve alkalmasak, de az előkerült

kisszámú leletanyag alapján régészeti korúak. A geofizikai mérések előzetes eredményei alapján a lelőhely intenzív része a lelőhely ÉK-i részén, a Zagyva folyó gátjának közvetlen közelében lehet.

Munkatársak: Kazsóki Ágnes rajzoló, Wolf Ernő régésztechnikus, Hajdu Barbara régészhallgató.

SCHILLING LÁSZLÓ

238. Szombathely, Szalézi Kollégium és Rendház (Táncsics Mihály utca) (KÖH 72939)

(Vas megye) R, B, LT, Ró

A Vas Megyei Kormányhivatal Szombathelyi Járási Hivatal Járási Építésügyi és Örökségvédelmi hivatala által kiadott, VA-06D/EOH/1844-5/2013 iktatószámú határozata értelmében megelőző feltárást végeztünk a Brenner János Általános Iskola és Óvoda építéséhez kapcsolódóan Szombathely belterületén, a Brenner Tóbiás körúttól közvetlenül É-ra eső területen, a mai Szent Kvirin Szalézi Plébánia és Rendház mögötti telken. A feltárást a Rendház udvarán, a Brenner Tóbiás körút–Kismezsei utca–Táncsics Mihály utcák által határolt ingatlan belterületét érintette. (Táncsics Mihály u. 48., 10011/5 hrsz.)

A feltárást 2009-ben próbafeltárást előzte meg,⁷⁵ ami alapján bizonyossá vált, hogy a beruházás egész területe régészetiileg érintett. Az ekkor előkerült leletanyag alapján őskori lelőhelyet (badeni és urnamezős kultúrát) azonosítottunk.

A megelőző feltárást 2013. szeptember 25-én kezdtük. A terület átvétele után kijelöltük a talaj felső 15–20 cm vastag, humusztermőréteget, valamint a termőréteg alatti, de még az altalaj fölötti kevert föld számára a depókat. A feltárást miatt elbontott aszfaltborítású sportpálya beton alapozását, ill. a korábban itt létesített salakos pályák törmelékét külön helyeztük el.

Az objektumok számozásával folytattuk a próbafeltárást során megkezdett sort, ezért első objektumunk a 25-ös számot kapta. Minden objektum betöltésének kiosztottunk külön kutatási egység számot (KE) is, így egy objektum megnevezésekor mind a kettőt feltüntetjük (pl. 25KE1, 26KE2 stb.). A feltárást során 3033 m²-nyi területet humuszoltunk le, amin 57 objektumot azonosítottunk.

A humuszolást a 19. karónál kezdtük, innen haladtunk először D-i irányba, majd Ny-ra. A 30-as és a 7-es karókat összekötő képzeletbeli vonaltól K-re eső részen a humuszolás meglehetősen gyorsan haladt, itt ugyanis csak mintegy 30–40 cm vastag talajréteget kellett eltávolítanunk. Az objektumok föltájának megfigyelését nehezítette, hogy egyrészt nagyon jelentős modern kori bolygatások tarkították a felszínt, másrészt az altalaj felső 5–10 cm-ét átszínezte a föltéte lévő agyagos, kemény, sötét színű szubhumuszos réteg. Mivel azonban már ezen a szinten is jelentkeztek leletek és kissé bizonytalanul objektumfoltok is, ezért ennél mélyebbre nem humuszoltunk. Az ettől a vonaltól Ny–DNy-ra található területen az altalaj fölött átlagosan háromszor, négyszer vastagabb (tehát mintegy 100–120 cm) a szubhumuszos réteg. Ezen a területen az objektumok sokkal ritkábban kerültek elő és nem is szolgáltatottak nagyobb mennyiségű leletanyagot.

⁷⁵ RKM 2009, 361.

A 13. és a 21. karók között É–D irányban nagyjából 2 m széles, a teljes területen átnyúló egykori patakmeder nyomát találjuk meg. Ez, és az előbb említett vastag, agyagos-humuszréteg a terület Ny–DNy-i felén (kiegészítve a próbafeltárás vonatkozó adataival) arra utal, hogy itt valamikor vízfolyásoknak (akár különböző korszakokban is) kellett lenniük. Megjegyzendő, hogy a feltárás területétől néhány száz méterre folyik a Perint-patak.

A feltárási terület környezete tehát leginkább egy vizenyős, meanderekkel, patak / folyókanyarulatokkal átszótt térség képét mutatja. A K–DK-i részen sűrűsödő objektumok egy szemmel ma is érzékelhető magaslaton helyezkednek el (ÉNy. ill. Ny felől nézve, K-ról a közeli telekhatár miatt nem olyan látványos a szintkülönbség).

A megelőző feltárással pontosítottuk a próbafeltárás eredményeit. Megerősítést nyert, hogy a beruházás által érintett területen rézkori település található. Ennek keltezése, a megelőző feltáráson előkerült anyag alapján, a középső rézkorba nyúlik vissza (Balaton-Lasinja II–III; néhány töredéken *Furchenstich* díszítés is található), és tart még a késő rézkorban is. Erre utal az előkerült bolerázi jellegű anyag, ami azonban már a badenivel keveredik. A feltárás során 2 (lakó)épületet azonosítottunk (71KE49 és 72KE50). Mindkettő nagy méretű, alapárkos, felmenő falú.

A 71KE49 árkaiban meglehetősen bizonytalanul rajzolódott ki az egykori cölöpök nyomai. Ezek a foltok azonban az esőzések utáni tisztítás során eltűntek. Ez arra utal, hogy nem lehettek kifejezetten mélyek, ill. hogy a feltárással csak a jelenség (az alapárkok) alsó felét találtuk meg, és a föltte lévő részt a sportpálya építése során elpusztították. Az épület Ny-i felét a fentebb említett patak elpusztította, azzal szuperpozícióban található, ezzel *terminus ante quem* jelezve az épület használatának végét. Az épület jelenlegi formájában ~50 m² alapterületű, és feltehetően nem lakóépületként funkcionált, mivel tűzhely nyomait nem találtuk meg. Bejáratát nem lehetett azonosítani, az valószínűleg a Ny-i oldalán volt. Hossztengelye(?) É–D tájolású.

A 72KE50 sz. „ház” szintén alapárkos, ám aljában egyáltalán nem lehetett cölöplyukakat megfigyelni. Tájékozása megegyezik 71KE49-el, méreteiben azonban sokkal impozánsabb. Mérhető alapterülete 101 m², ami csak becslés érték, K-i felét ugyanis a modern korban teljesen elpusztították, míg D–DK-i felén már a rézkorban tárológödöröket ástak (közös metszetük alapján nem állapítható meg közöttük kronológiai különbség). Funkciója szerint talán lakóépület lehetett, tűzhely nyomait itt sem lehetett megfigyelni. D-i fele túlnyúlt a beruházási határon. Nem zárható ki, hogy eredetileg szelemenés szerkezetű volt, ugyanis nagyjából középvonalában két, meglehetősen mély, ovális gödör található (66KE44 és 59KE37), melyek formája arra utal, hogy egykor tartóoszlopokhoz ásták őket.

A két épület alapárkaiból datálásra alkalmas leletanyag nem került elő, ennek ellenére a környező gödörök anyagait vizsgálva, valamint pozíciójukat tekintve nagy biztonsággal kijelenthető, hogy az épületek kora a rézkorra, annak kései szakaszára esik. A kisebbik (71KE49) mérete és formája alapján esetleg középső rézkorinak is tartható, míg a nagyobbikra (72KE50) sok példa van Vas megye késő rézkorából is.

A 72KE50 D–DK-i végén, a szelvényfal mentén, 3 nagyobb objektumot találtunk (ezek bolygatták meg az épület ezen részét). A szemetesgödörként értelmezett jelenségek mindegyike túlnyúlik a feltárássra kijelölt területen. Feltételezhető, hogy teljes méretük alapján hatalmas méretű gödörök lehettek, melyeket nem

egyszerre használtak. Ezt a metszetfal alapján egyértelműen bizonyítottuk. Jelenleg összerületük mintegy 65 m².

A 72KE50-tól ÉNy-ra hatalmas objektum(ok) található(k). A humuszolás során a két, foltjuk árnyalataiban eltérő objektum, a teljes feltárási területen átnyúlt, feltehetőleg jóval a kisajátítási határon túl is tartottak. Szélességük DNy–ÉK irányban 25 m, míg ÉNy–DK irányban nagyjából 20 m. Nagy mennyiségű leletanyagot szolgáltatott, ami azonban eltér az eddig tárgyalt korszakoktól. Jóllehet van benne Balaton-Lasinja II és III is, bolerázi és *Furchenstich* anyag is, de ezek mellett előkerült késő bronzkori (Ha A2) bronztü is, valamint a LT C2-D időszakra keltezhető duzzadt peremű kelta fazék töredéke is.

A foltok bontása során két különálló, egymással szuperpozícióban lévő objektumra váltak szét, úgymint 70KE48-ra és 74KE57-re. Az objektumok alján folyómederre jellemző kavicsos-agyagos réteget találtunk, ami alapján nem zárható ki teljes egészében, hogy természetes eredetű vízfolyással számoljunk, melynek medrét kiszáradása után szemetesgödörnek használtak. Az objektumból feltűnően sok csiszolt köveső került elő.

Az objektumtól É–ÉNy-ra egészen a 2-es és 4-es karóig jelentős mennyiségű modern kori feltöltés található. Ezen a területen a II. világháborúban (esetleg közvetlenül utána?) több, négyzetes alapú szemetesgödört is ástak és a legkülönbözőbb hulladékkal töltötték fel.

A feltárássra kijelölt terület Ny-i felében a talaj jellege némiképp más, mint a K–DK-iben. Itt a humuszréteg alatt egyrészt sokkal vastagabb szubhumuszos talaj jelentkezett, másrészt az altalaj itt kemény, sárga lösz. Ezen a részen sokkal kevesebb objektumot figyeltünk meg. Ezek értelmezésem szerint nem a rézkori telephez tartoztak. Anyagukról a feldolgozás jelenlegi fázisában csak az állapítható meg, hogy őskoriak és nagyon rossz megtartásúak.

Az itt található 80–100 cm vastag, szubhumuszos, sötétbarna agyagos réteg is arra utal, hogy itt valamikor folyónak (pataknak?) kellett folynia. Ebben a vastag, homogén rétegben semmiféle bolygatás nyoma nem látszott, teljesen intaktnak látszik, ezért valószínűtlen, hogy másodlagosan, feltöltésként került volna mostani helyére.

Az ásatás legfontosabb leletei a 76KE59-es objektumból kerültek elő. Innen összesen 27 kelta ezüstérmét emeltünk ki. A terület fémkeresővel történő átvizsgálása után újabb 4-et találtunk; ezeket ugyan a már a deponált földben, de kétségtelenül ugyanannak a kincsnek a részét képezik. (*Az illusztrációkat lásd a címlapon és a 126. oldalon!*) Az érmék egy nagyjából 2 m²-nyi területen szóródtak. Egyértelműen objektumként azonosítható elváltást nem lehetett azonosítani a felszínen. Az érmék kibontása közben azonban nagyon halványan, de kivehetővé vált egy 20 cm átmérőjű kerek elszíneződés, melyen belül szóródtak az érmék; ez *terminus ante quem* a szubhumuszos barna agyagréteg korára vonatkozóan. Az első érméket egymástól viszonylag nagyobb távolságra leltük, de a többi, a fentebb említett kerek jelenségen belül, annak szélein került elő. Az érmék előlapján a jellegzetes *eraviscus* loábrázolás látható, míg a hát-lapon fiatal férfi (Apollón?) szakáll nélküli profilja. Az összesen 31 darabot számláló ezüstérme kincs a Kr. e. 2–1. század közötti időszakra keltezhető. Az érmék átlagosan 2 cm átmérőjűek és 3 mm vastagok. Az előkerülés körülményei alapján úgy tűnik, hogy a kincset vagy valamilyen szerves anyagból készült tárgyban rejtették el, vagy csak önmagukban helyezték el a földben. A feltárás során nagyon kevés kelta kerámia került elő, melyek időszakban megfelelnek a kincs korának.



A beruházás által érintett terület egésze régészeti fedettségnek bizonyult. Azt is igazoltuk, hogy a jelenlegi beruházási területen kívül is folytatódik néhány objektum, ezért ott bármilyen földmunka veszélyezteti ezek állapotát. Jóllehet a kincset szolgáltató objektumot és közvetlen környékét többször is átvizsgáltuk fémkereső műszerrel, azonban nem zárhatjuk ki azt sem, hogy hasonló leletek előkerülhetnek még a környékén.

A megelőző feltárás eredményei alapján kijelenthető, hogy egy vízfolyás partján álló, a középső réz korban induló és a késő réz korban is létező települészetet tártunk fel, melynek környezete feltételezhetően mocsaras, lápos terület volt. A későbbi korokat jelző leletek alapján számolnunk kell még késő bronzkori temetkezésekkel is, bár a mostani feltárásban egyetlen ilyen sem találtunk; ezek valószínűleg a feltárással nem érintett részen találhatóak. Az éremkincs mellett néhány peremtöredék képviseli a késő vaskort. Ezek és a késő bronzkori tűk a 70KE48-as és a 74KE57-es objektumokból kerültek elő, melyekről feltételezhető, hogy eredetileg patakmeder részei voltak, így itteni megjelenésük másodlagosnak, a lelőhely korát illetően pedig marginálisnak tekinthető. A római kort szórvány kisbronzok (Kr. e. 3. század végére, 4. századra keltezhetően) és egy szintén szórvány, a felszínről gyűjtött *terra sigillata* töredék képviseli, melyek előkerülése az egykori Svaria területén megszokottnak mondható. Egyértelműen a római korra keltezhető objektum vagy jelenség nem került elő.

A terület fémkeresővel történt átvizsgálása során a beruházási terület határán szórványként 2 ezüstérme került elő, melyek a 18. század elejére keltezhetőek. Közülük csak egyet sikerült a helyszínen azonosítani. A 30. karótól 20 m-re Ny-ra I. Lipót 1705-re keltezhető ezüst dénárját találtuk meg.

A megelőző feltárást 2013. november 8-án a terület és az objektumok geodéziai felmérésével befejeztük.

KISS PÉTER – MRENKA ATTILA

239. Szögliget, Szádvár (KÖH 16815)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kö

A Herman Ottó Múzeum szakmai vezetésével és a Szádvárért Baráti Kör szervezésében 2013-ban is folytathattuk a 2010-ben megkezdett⁷⁶ szondázó jellegű régészeti kutatásokat. Az elmúlt évben két helyszínen folytak feltárások. A belső vár Csonkabástyájában egy NKA pályázat előkészítése kapcsán nyílt lehetőségünk a védmű Ny-i részének és a hozzá kapcsolódó várfalszakasznak a feltáráására.

A közel 3 m vastag külső várfal egy 6 m hosszú szakaszának megtisztításán túl feltártuk a bástyát a várudvar felől egykor lezáró fal részletét, valamint a várudvar felé benyúló épület habarcsos *terazzopadlóját* is. A külső vár területén, ezúttal a D-i várfal belső oldalán, egy újabb kései cserépkályha alapozását tártuk fel. Felderítettük a csigának nevezett felvonószerkezet felső kapujának Ny-i szélét, valamint a már állagvédett É-i falszakasz előtt nyitott kutatóárokban egy eddig ismeretlen építési periódusból származó, visszabontott várfal alapozása került napvilágra. A középső várban, kutatóárokban vizsgáltuk a Lisztes-bástya belső területét. Azonosítottuk legutolsó vastag habarcsos járósintjét, valamint közel 3 m-es mélységben előkerült a rondella alapozásának kiugrása is. Továbbá egy kis

kutatóblokkal feltártuk a Lisztes-bástya és a középső vár D-i falának csatlakozási pontját. Így egyértelművé vált, hogy a két falazat egyidős.

GÁL VIKTOR

240. Szőkedencs, Vár-domb

(KÖH 49305)

(Somogy megye) Á, Kk

2012-ben és 2013-ban a Szőkedencstől Ny-ra lévő várban és környezetében terepbejárást, helyszíni szemlélt tartottunk. Fémkeresőzés közben szlavón báni dénárokat, nyílhegyeket, gombot, ezüst ruhacsatot találtunk. Igazoltuk, hogy a vár legalább a 13–14. század fordulóján biztosan működött. Egy helyen kőfal nyoma is megfigyelhető volt.

Munkatárs: Nyári Zsolt.

MOLNÁR ISTVÁN

241. Tahitótfalu, Kenderesek

(MRT 7. k. 30 / 3. lh., KÖH 11780)

(Pest megye) Kö

Tahitótfalu határában, a település önkormányzata gátépítési beruházása előtt végeztünk megelőző és próbafeltárást a létesítendő gát területén. A terület humuszolása 2013 szeptemberére, a feltárás október során zajlott. Elsőként két egymás közelében álló kemencét tártunk fel. Az első Árpád-kori, a második kemence valamivel korábbi, talán a 9. századra keltezhető a kerámialeletek alapján. A terület középső részén több Árpád-korba sorolható objektumot, így köztük több házat is feltártunk. A házak nagyjából szabályos rendben helyezkedtek el, egymástól közel azonos távolságra. A házak körül több árok és gödör feltárását is elvégeztük. A régészeti objektumok összterülete 15 733m² volt.

Munkatárs: Zimborán Gábor.

RAJNA ANDRÁS

242. Taktabáj határa

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ő, B, Sza, Á

2013. október 4–14. között, előzetes régészeti dokumentáció keretében a Herman Ottó Múzeum a Szerencsi kistérség ivóvízellátását célzó beruházáshoz kapcsolódóan (KEOP-1.3.0/09-11-2011-0046 azonosító számú projekt) terepbejárást végzett. A felszíni kutatás Abaújszántó, Tállya, Szerencs, Taktabáj, Csobaj, Tarcal és Tokaj területét érintette. Legnagyobb részben késő bronzkori, kisebb mennyiségben neolitikus, római császárkori és középkori lelőhelyeket azonosítottunk. A település határában az alábbi lelőhelyeket dokumentáltuk.

Kender-földek (KÖH 88525): A lelőhely Taktabáj és Csobaj között helyezkedik el, a környezetéből kiemelkedő dombon, a Kender-földek dűlőben, a Báj-Tardosi-csatornától 60 m-re DNy-ra. A lelőhely területén található a taktabáji temető és a víztorony. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A bejárásakor kukorica borította, ami rossz látási viszonyokat biztosított. Ennek ellenére 530×220 m-es területen nagyon intenzíven jelentkező római kori leleteket gyűjtöttünk (161 kerámiatöredék, egy orsógomb és egy üvegyöngy), szórványosan őskori és késő bronzkori kerámiatöredéket találtunk.

Mogyorós-dűlő (KÖH 88527): A lelőhely a Taktabájhoz tartozó Mogyorós-dűlő területén, annak K-i részén, egy enyhén

76 RKM 2010, 371–372.; RKM 2011, 178.; RKM 2012, 97.